

## MUSIQA ONGI VA IDROKINING UNIVERSAL FUNDAMENTAL ASOSLARI

**Toraboyeva Mohigul**

**Namangan davlat pedagogika instituti**

**Musiqqa ta’limi va san’at yo’nalishi 1-bosqich magistranti**

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada musiqiy tafakkur tushunchasining mohiyati, shakllanish bosqichlari va inson ongida qanday tarzda ifodalanishi tahlil etilgan. Musiqiy tafakkurning universal qonuniyatlari sifatida ritm, intonatsiya, emotsional idrok, tasavvur va kompozitsion fikrlashning o‘zaro bog‘liqligi o‘rganiladi. Maqolada musiqiy tafakkur inson tafakkurining umumiy mexanizmlaridan biri sifatida talqin qilinib, u madaniy-milliy xususiyatlarga ega bo‘lishi bilan birga universal tamoyillarga ham asoslanishi isbotlanadi. Tadqiqot nazariy tahlil, kuzatuv va amaliy musiqiy faoliyat natijalariga tayangan.

**Kalit so‘zlar:** Musiqiy tafakkur, universal qonuniyatlar, ritm, emotsional idrok, kompozitsion tafakkur, musiqiy ong, madaniyat.

Inson tafakkurining murakkab shakllaridan biri bo‘lgan musiqiy tafakkur — bu nafaqat musiqani eshitish va uni anglash, balki uni emotsional, intellektual va estetik darajada qabul qilish, qayta ishlash va ijod qilish qobiliyatidir. Bu tafakkur shakli insoniyat madaniy rivojlanishining barcha bosqichlarida muhim rol o‘ynagan. Ushbu maqola musiqiy tafakkurning universal qonuniyatlarini aniqlash va ularni musiqiy ta’limda qo‘llash imkoniyatlarini ko‘rsatishga bag‘ishlangan.

Musiqiy tafakkur insonning musiqiy tovushlar orqali fikrlashi, musiqiy obrazlar yaratishi, ularni tushunishi, his qilishi va baholashi jarayonidir. Bu jarayon inson ruhiy dunyosining chuqur qatlamlariga bog‘liq bo‘lib, asosan hissiy (emotsional), tasviriy (obrazli) va mantiqiy (analitik) elementlardan tashkil topadi. Musiqqa nafaqat eshitish vositasi orqali idrok qilinadi, balki ongda mazmun, his, xotira va tasavvurga aylanishi bilan ham o‘ziga xos. Shu bois, musiqiy tafakkur o‘zining universal qonuniyatlariga ega bo‘lib, ular har bir insonda, har bir jamiyatda ma’lum darajada takrorlanuvchi, barqaror hodisa sifatida kuzatiladi.

Birinchidan, musiqiy tafakkurning eng asosiy qonuniyatlaridan biri bu — intonatsiyaviy qonuniyatdir. Har qanday musiqiy asar, ohang, kuy, kompozitsiya muayyan intonatsiyaga ega bo‘ladi. Bu intonatsiya esa tinglovchining qalbida muayyan his-tuyg‘ularni uyg‘otadi. Masalan, quvonchli ohang ko‘tarinki kayfiyat uyg‘otsa, sust, minor intonatsiyalar g‘amgin yoki sokin holatni ifodalaydi. Inson musiqa tinglar ekan, avvalo undagi intonatsiyaviy o‘zgarishlarni idrok qiladi va o‘z ichki dunyosida shu ohanglarga mos obrazlar va kechinmalarni yaratadi. Bu esa musiqaning tilsiz, lekin kuchli aloqa vositasi bo‘lishini ta’minlaydi.

Ikkinchidan, musiqiy tafakkurda assotsiativ qonuniyat mavjud. Bu qonuniyatga ko‘ra, musiqa tinglovchining ongida oldindan mavjud bo‘lgan xotira, tajriba va tasvirlar bilan bog‘lanadi. Oddiy qilib aytganda, biror musiqa eshitilganda u insonni o‘tmishdagi voqeaga, manzaraga yoki hissiy holatga olib boradi. Masalan, bolalikda eshitilgan kuy yillar o‘tsa ham esga tushadi va u bilan bog‘liq tasvirlar xayolda jonlanadi. Bu musiqaning kuchli psixologik ta’sir vositasi ekanidan dalolat beradi.

Shuningdek, musiqiy tafakkurda emotsional va mantiqiy birlik hukm suradi. Odatda, musiqani faqat his-tuyg‘ular orqali qabul qilamiz deb o‘ylaymiz. Aslida esa bu jarayonda ongli, tahliliy fikrlash ham faol ishtirok etadi. Inson musiqani tinglab, uning ichki qurilishini, takrorlanishlarini, dinamikasini, rivojlanishini sezadi va baholaydi. Bu esa musiqani mantiqiy idrok qilishga olib keladi. Shu bilan birga, ayni jarayonda emotsiyalar ham faol bo‘ladi. Ya’ni, musiqiy tafakkurda aqliy va hissiy mexanizmlar o‘zaro uyg‘un holda ishlaydi.

Musiqa va vaqt o‘rtasidagi bog‘liqlik ham musiqiy tafakkur qonuniyatlaridan biridir. Musiqa har doim vaqt ichida kechadi, u boshlanishi, rivojlanishi va tugallanishi bilan ajralib turadi. Musiqa ritm va sur‘at asosida shakllanadi. Ritmik elementlar inson tafakkurida vaqtning tuyg‘ulash, tartib va dinamika hosil qilish imkonini beradi. Masalan, tez sur‘atdagi kuylar hayajon uyg‘otadi, sekin ohanglar esa sokinlik, mulohaza kayfiyatini hosil qiladi. Ritm va vaqtning musiqadagi ifodasi musiqiy tafakkurning vaqtga bog‘liqligini ta’minlaydi. Bundan tashqari, har bir musiqa o‘z ichida muayyan strukturaviy tuzilishga ega bo‘ladi. Inson buni ongli ravishda yoki sezgi asosida idrok qiladi. Masalan, asar kirish qismidan boshlanadi, keyinchalik rivojlanadi, cho‘qqiga (kulminatsiya) chiqadi va yakunlanadi. Shu tarzda, musiqiy tafakkurda struktura anglanadi, musiqaning tarkibiy qismlari orasidagi bog‘liqlikni sezish qobiliyati shakllanadi. Bu qonuniyat musiqiy asarning ichki mantiqini tushunishda muhim o‘rin tutadi.

Musiqiy tafakkur – inson ongining musiqani idrok etish, tahlil qilish, yaratish va ijro etish jarayonlarini o‘z ichiga olgan murakkab va ko‘p qirrali faoliyatidir. Uning universal qonuniyatlari inson psixikasining biologik, ijtimoiy va madaniy xususiyatlariga asoslanadi. Quyida musiqiy tafakkurning asosiy universal qonuniyatlari batafsil yoritiladi:

Ritmik tuzilish va vaqt idroki. Musiqa vaqt ichida rivojlanadigan san’at turidir, bu esa musiqiy tafakkurning asosiy xususiyatlaridan biridir. Ritm insonning tabiiy biologik ritmlari – yurak urishi, nafas olish, yurish kabi jarayonlar bilan uzviy bog‘liq. Ushbu biologik ritmlar musiqiy ritmning universal asosini tashkil qiladi. Masalan:

- Ritmik tashkillashtirish: Har bir madaniyatdagi musiqa ma'lum bir ritmik naqshlarga ega. Masalan, Afrika musiqasida murakkab poliritmlar, Yevropa musiqasida esa metrik tuzilish (4/4, 3/4) keng tarqalgan.

- Vaqt idroki: Inson ongida vaqtni tartibli tuzilish sifatida qabul qilish musiqiy tafakkurning muhim qismidir. Musiqa eshituvchida vaqt oqimini tushunish va tartibga solish hissini uyg'otadi.

- Psixologik ta'sir: Ritm insonning harakatlarini sinxronlashtiradi, masalan, raqs yoki marsh musiqasi guruh harakatlarini birlashtirishga xizmat qiladi. Bu musiqiy tafakkurning ijtimoiy funksiyasini ko'rsatadi.

Ohang va tovush balandligining idroki

Ohang (melodiya) musiqiy tafakkurning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Insonning nutq intonatsiyasi bilan o'xshashlik tufayli ohanglar universal ravishda hissiyotlarni ifodalaydi:

- Ohangning universal xususiyatlari: Ohanglar ko'pincha inson nutqidagi intonatsiyaga taqlid qiladi. Masalan, savol ohanglari baland tovushlar bilan, qayg'uli ifodalar esa pasayuvchi intonatsiyalar bilan bog'liq.

- Minor va maqor ohanglar: Minor ohanglar ko'pincha qayg'u, melankoliya, maqor ohanglar esa quvonch va yengillik hissi bilan assotsiatsiya qilinadi. Bu xususiyat ko'p madaniyatlarda umumiy bo'lib, musiqiy tafakkurning universal qonuniyatlardan biridir.

- Tovush balandligi: Inson qulog'i tovush balandligidagi o'zgarishlarni nozik idrok etadi. Bu musiqiy interval va skalalarning tuzilishida muhim rol o'ynaydi. Masalan, oktava yoki kvinta kabi interval deyarli barcha musiqiy madaniyatlarda muhim hisoblanadi.

Garmoniya: Konsonans va dissonans

Garmoniya musiqiy tovushlarning bir-biriga nisbatan uyg'unligi yoki qarama-qarshiligini anglatadi. Bu musiqiy tafakkurning muhim universal qonuniyatlardan biridir:

- Konsonans: Tovushlarning bir-biriga mos kelishi tinchlik, barqarorlik va muvozanat hissini beradi. Masalan, Yevropa klassik musiqasida maqor akkordlar konsonans hisoblanadi.

- Dissonans: Tovushlarning qarama-qarshiligi taranglik va harakatga undash tuyg'usini keltirib chiqaradi. Dissonans ko'pincha musiqiy asarda dramatik effekt yaratish uchun ishlatiladi.

- Madaniy farqlar: Garchi garmoniya tushunchasi Yevropa musiqasida keng rivojlangan bo'lsa-da, konsonans va dissonansning psixologik idroki barcha madaniyatlarda mavjud. Masalan, hind musiqasida raga tizimida ma'lum intervallar muvozanat sifatida qabul qilinadi.

Hissiy-emosional bog'lanish

Musiqqa insonning emotsional dunyosi bilan chuqur bog‘liq. Musiqiy tafakkur universal ravishda hissiyotlarni ifodalash va ularni boshqalarga yetkazish vositasidir:

- Hissiy ta’sir: Musiqqa insonning kayfiyatini o‘zgartirishi, tinchlantirishi yoki hayajonlantirishi mumkin. Masalan, sekin tempdagi musiqalar tinchlantiruvchi, tez tempdagilar esa energiya beruvchi ta’sir ko‘rsatadi.

- Universal hissiyotlar: Qayg‘u, quvonch, sevgi, g‘azab kabi hissiyotlar musiqada turli madaniyatlarda o‘xshash tarzda ifodalanadi. Bu musiqiy tafakkurning universal xususiyatini ko‘rsatadi.

- Psixologik mexanizmlar: Musiqqa insonning limbik tizimi (hissiyotlarni boshqaruvchi miya qismi) bilan bevosita ta’sir qiladi, bu esa musiqiy tafakkurning biologik asoslarini ta’kidlaydi.

Madaniy va ijtimoiy kontekst. Musiqiy tafakkur ijtimoiy va madaniy kontekstda shakllanadi, lekin uning universal qonuniyatlari insonning ijtimoiy xulq-atvori bilan bog‘liq:

- Ijtimoiy funksiyalar: Musiqqa ko‘pincha marosimlar, bayramlar yoki jamoaviy birlashish uchun ishlatiladi. Masalan, diniy musiqalar, harbiy marshlar yoki xalq raqslari musiqasi ijtimoiy birlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

- Madaniy xilma-xillik: Garchi musiqiy shakllar va uslublar madaniyatdan madaniyatga farq qilsa-da, musiqaning ijtimoiy va hissiy funksiyalari universal xarakterga ega.

- Kommunikativlik: Musiqqa insonlar o‘rtasida so‘zsiz muloqot vositasi sifatida ishlaydi, bu esa uning universal til sifatidagi rolini ta’kidlaydi.

Musiqiy tafakkur ko‘pincha boshqa sezgi turlari bilan bog‘liq bo‘lib, sinesteziya orqali ishlaydi:

- Tasviriylar assotsiatsiyalar: Musiqqa eshituvchida ranglar, shakllar yoki manzaralarni tasavvur qilishni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, Debussining “Deniz” asari ko‘pchilikda suv yoki to‘lqin tasvirlarini uyg‘otadi.

- Hissiy sinesteziya: Musiqqa ba’zi his-tuyg‘ularni, masalan, issiqlik yoki sovuqlikni his qilishni keltirib chiqarishi mumkin.

- Universal xususiyat: Bu xususiyat inson ongining turli sezgilarni birlashtirish qobiliyatiga asoslanadi va musiqiy tafakkurning universal qonuniyatlaridan biridir.

Yaratuvchanlik va improvizatsiya. Musiqiy tafakkur insonning ijodiy salohiyatiga asoslanadi:

- Improvizatsiya: Ko‘p musiqiy madaniyatlarda improvizatsiya musiqiy tafakkurning muhim qismidir. Masalan, jazz, hind klassik musiqasi yoki o‘zbek maqom musiqasida improvizatsiya markaziy o‘rin tutadi.

- Yaratuvchanlik: Musiqa yaratish jarayoni insonning tasavvur va innovatsion fikrlash qobiliyatini talab qiladi. Bu jarayon universal bo‘lib, har qanday madaniyatda musiqiy yangiliklar yaratishda namoyon bo‘ladi.

- Individual va kollektiv ijod: Musiqiy tafakkur shaxsiy ijodkorlik bilan birga, guruhdagi hamkorlik orqali ham rivojlanadi, masalan, orkestr yoki xalq musiqasi ansambllarida.

Musiqiy xotira va idrok

Musiqiy tafakkur insonning xotira va idrok qobiliyatlariga asoslanadi:

- Xotira: Musiqa eshituvchida takrorlanuvchi naqshlar orqali esda qoladi. Bu inson ongining musiqiy motivlarni saqlash va qayta tiklash qobiliyatiga bog‘liq.

- Idrokning faolligi: Musiqa tinglash jarayonida inson ongi faol ravishda musiqiy elementlarni tahlil qiladi, ularga ma’no yuklaydi va ularni umumiy tuzilish sifatida qabul qiladi.

- Madaniy xotira: Musiqiy tafakkur jamiyatning madaniy xotirasi orqali ham shakllanadi. Masalan, xalq qo‘shiqlari avlodlar orqali uzatiladi va musiqiy tafakkurning davomiyligini ta’minlaydi.

**Xulosa.** Musiqiy tafakkurning universal qonuniyatlari insonning biologik, psixologik va ijtimoiy xususiyatlariga asoslanadi. Ritm, ohang, garmoniya, tuzilish, hissiy-emosional bog‘lanish, sinesteziya va yaratuvchanlik kabi elementlar musiqani insoniyatning umumiy tili sifatida shakllantiradi. Shu bilan birga, bu qonuniyatlar har bir madaniyatda o‘ziga xos ifoda topadi, bu esa musiqiy tafakkurning xilma-xilligi va boyligini ta’minlaydi.

Musiqiy tafakkur insonning estetik, emotsional va kognitiv imkoniyatlarini birlashtiruvchi noyob tafakkur shaklidir. U ritm, ohang, tuzilma va mazmun orqali idrok qilinadi. Musiqiy tafakkur madaniyatlararo umumiylikka ega bo‘lib, inson tafakkurining universal xususiyatlarini ifodalaydi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Qodir o‘g‘li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA–XALQ MADANIYATINING MA’NAVIY KO ‘ZGUSI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 107-109.
2. Qodir o‘g‘li, M. S. (2025). MUSIQA O ‘QITUVCHILAR DARSLARDA ILG ‘OR TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO ‘NIKMALARI. *SO ‘NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 8(9), 90-94.
3. Qodir o‘g‘li, M. S. (2025). MUSIQA SAVODXONLIGI TUSHUNCHASI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(36), 220-224.
4. Qodir o‘g‘li, M. S. (2025). INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR TUSHUNCHASI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(32), 87-91.
5. Qodir o‘g‘li, M. S. (2024). INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING MUSIQA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 68-71.

6. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA–XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 107-109.
7. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
8. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
9. Gaziyeu, J. J., & Toshmatov, G. O. (2021). Acts credit module system and its implementation activities in higher educational process. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 467-472.
10. Gaziyeu, J. J., & Aliyeva, N. R. (2021). Dmitriy dmitrievich shostakovich life and work. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1181-1185.
11. Joraxanovich, G. J. (2023). Psychological Factors Of Musical Education. *JournalNX*, 9(11), 8-10.
12. Botirkhanovich, S. B. (2024). The Structure of Kashkar Rubab, And Methods of Their Execution. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 5(1), 19-22.
13. Shokirkhonov, B. (2026, February). DEVELOPMENT OF STUDENTS'PERFORMING AND MUSICAL ABILITIES THROUGH INSTRUMENTS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 77-79).
14. Botirxonovich, S. B. (2025). MUSIQA NAZARIYASI FANIDAN TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISH METODIKASI. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(7), 139-150.
15. Toshmatov, G. U. O. (2026). Musiqa ta'limi jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. *Science and Education*, 7(2), 195-201.
16. Тошматов, Ф., & Турдалиева, О. (2023). ТАЛАБАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ИШЛАШГА ҚИЗИҚТИРИШ ОМИЛЛАРИ. Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований, 3(6), 162-166.
17. Olimjonovich, T. G., & Komiljanovna, D. G. (2022). The Importance of the Festival “East Songs” in the Introduction and Development of National Classical Music of the Peoples of the East. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(6), 195-199.
18. Abduraimov, S. (2024). METHODS OF USING PRACTICAL METHODS IN MUSIC CULTURE LESSONS IN HIGH SCHOOLS. *Решение социальных проблем в управлении и экономике*, 3(6), 22-25.
19. Abduraimov, S. Z. (2024). MUSIQA TO 'GARAKLARI ASOSIDA O 'QUVCHILARDA MILLIY RUHIYAT TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI. *Inter education & global study*, (5 (1)), 44-51.
20. Erdonov, S. B., Maxmudov, A. V., Abduraimov, O. S., Allamurotov, A. L., Mavlanov, B. J., & Mamatkasimov, O. T. (2023). On Reserves of Hippophae rhamnoides L. Fruit on the Territory of the Zarafshan National Nature Park of Uzbekistan. *American Journal of Plant Sciences*, 14, 946-954.
21. Asrakulova, A. (2025). ECONOMIC VIEWS OF ABU NASR FORABI. *Инновационные исследования в науке*, 4(2), 65-68.
22. Nabievna, A. A. (2025). ECONOMIC THOUGHTS OF YUSUF KHOS KHOJIB. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 3(2), 212-214.
23. Asrakulova, A. (2025, February). HISTORICAL-PHILOSOPHICAL AND PUBLIC ADMINISTRATION ISSUES IN NIZAMULMULK'S “SIYOSATNOMA”. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 4, No. 2, pp. 85-88).
24. Jurayeva, G. (2025). TALABALARNING O'ZBEK XALQ CHOLG'ULARIDA IJROCHILIK MAHORATLARINI OSHIRISHDA USTOZ-SHOGIRD AN'ANALARINING O'RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 535538.

25. Jurayeva, G. (2024). MUSIQA FANIDA XALQ CHOLG'ULARINI O'RGATISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Universal Science Perspectives International Scientific Practical Journal*, 1(1).
26. Jo'Rayeva, G. Z. Q. (2026). STEM yondashuvi asosida musiqa nazariyasi ta'limini rivojlantirish yo'llari. *Science and Education*, 7(2), 169-174.
27. Akhmedov, B. (2026, February). THE ROLE OF MUSIC IN THE FORMATION OF PERSONALITY. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 72-76).
28. Akhmedov, B. (2026, February). TECHNICAL AND EXPRESSIVE ASPECTS OF THE CONDUCTING APPARATUS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 68-71).
29. Ahmedov, B. S. (2026). Umumta'lim maktablari musiqa darslarida musiqa tinglash jarayonining metodik asoslari. *Science and Education*, 7(2), 182-187.
30. Tajiboyev, E. (2025). O'ZBEK MILLIY QADRIYATLARINING TARIXIY MEROSI VA ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O'RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3).
31. Tajiboev, E. (2025). ORGANIZATION OF AN OUT-OF-CLASS MUSIC CLUB IN COMPREHENSIVE SECONDARY SCHOOLS. *Развитие и инновации в науке*, 4(2), 13-16.
32. Tajiboyev, E. M. (2026). Scientific and pedagogical foundations of developing the skills of listening to national music in higher education system. *Science and Education*, 7(1), 1038-1043.
33. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). O'quvchilarning STEAM ta'lim texnologiyalarini qo'llash asosida muammolarni yechish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 157-161.
34. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqiy mashg'ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(3), 388-391.
35. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqa ta'limida STEM texnologiyalari va milliy musiqa integratsiyasi. *Science and Education*, 7(3), 392-395.
36. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta'limi yo'nalishi talabalarida ritmik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari. *Science and Education*, 7(1), 960-965.
37. Odilova, G. (2025). MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA BOLALAR BILAN ISHLASHDA MULOQOT TEXNOLOGIYASIDA. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 367-370.
38. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta'limi orqali bolaga emotsional yondashish tendensiyalari. *Science and Education*, 7(2), 162-168.
39. Gaziye, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
40. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
41. Joraxanovich, G. J. (2025). XIX ASR OHIRI XX ASR BOSHLARIDA YEVROPADA MUSIQA PSIXOLOGIYASI RIVOJLANISHI. *Научный Импульс*, 4(37), 157-161.
42. Muhammadjon o'g, O. R. A. (2025, December). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA PEDAGOGIKA YO'NALISHI TALABALARI KREATIV FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATION METODIKASI. In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 1156-1159).
43. Muhammadjon o'g, O. R. A. (2025). MUSIQA TA'LIMINI BARCHA TALABALAR UCHUN INKLYUZIV TARTIBDA TASHKIL ETISH. "Iqtidorli talabalar ilmiy xabarleri" ilmiy-uslubiy jurnali, 1(2), 3-9.